

100 godina Ski kluba Zagreb

Piše: BORIS MAŠIĆ

Fotografije: MAJA KUŠAN & MILJENKO GREGL

Sukladno svome poslanju da kao gradska baštinska ustanova sudjeluje u kreiranju identiteta Zagreba, Muzej grada Zagreba tematizira sve segmente života stanovnika Zagreba, pa otud i muzejska priča o ljudima koji su svojim djelovanjem u Ski klubu Zagreb i izvan njega bitno obilježili povijest grada

Postavljanjem izložbe „100 godina Ski kluba Zagreb“ Muzej grada Zagreba odazvao se pozivu kluba da sudjeluje u obilježavanju jubileja jednog od najstarijih europskih skijaških klubova. Sukladno svome poslanju da kao gradska baštinska ustanova sudjeluje u kreiranju identiteta Zagreba, muzej tematizira sve segmente života stanovnika Zagreba, pa je muzejska priča o ljudima koji su svojim djelovanjem u klubu i izvan njega bitno obilježili povijest grada bila „ponuda koja se ne može odbiti“.

Naime, povijesnu sliku Zagreba kroz tih 100 godina oslikavali su i klupski članovi - bilo kao natjecatelji ili rekreativci, bilo kao članovi uprave ili treneri, bilo kao roditelji „cicibana“ ili, pak, kao puki zaljubljenici u „bijeli šport“ - jer nemali broj njih svojim je djelovanjem ostavio trag u kulturno-umjetničkom, znanstvenom, političko-gospodarskom i športsko-rekreativnom životu Zagreba i Hrvatske.

Kada su u rujnu 2017. započeli prvi razgovori s predstavnicima Ski kluba Zagreb, nitko nije ni slutio da će za nešto više od

godinu dana izložbeni prostor MGZ-a biti „zasniježen“ te da će izložbu činiti oko 350 eksponata razvrstanih u 14 tematskih cjelina. Bila je to priča koja se nadograđivala iz dana u dan - razmjerno znanju koje se crpilo iz knjiga¹, časopisa, arhivskih fondova, dnevnih i tjednih novina te, velikim dijelom, iz razgovora s muzealcima² i članovima kluba³.

Heterogenu građu prikupljenu od 34 posuditelja (a riječ je o muzejima, arhivima, galerijama, knjižnicama, privatnim zbirkama i ostavštinama, Ski klubu Zagreb, Zagrebačkom skijaškom savezu, Smučarskom klubu Snežak iz Celja, pa i HRT-u), oblikovatelj izložbe - Studio Kušan d. o. o. - nadahnuto su razvrstali u vitrine i na izložbene panoe te su znakovitim inzistiranjem na dominantno bijeloj boji realizirali sugestivan postav pretvorivši barokno krovništvo muzeja u svojevrсну skijašku stazu. Odabirom bijeloga geotekstila (*plastiche*) za prekrivanje podnih ploha te bijele boje za postamente vitrina, postavljajući izložbe ostvarili su dojam snježnog ambijenta, a ujedno je označavanjem „skijaških zavoja“ plavom bojom

na bijelom geotekstilu, posjetitelju sugeriran smjer kretanja, odnosno, „najkraća slalomska putanja“ od jedne do druge tematske cjeline.

U prostorno odvojenoj uvodnoj cjelini izložbe istaknuta je činjenica da je skijanje u nas započelo povratkom Franje Bučara sa studija u Švedskoj 1894. godine i istovremenim osnivanjem skijaške sekcije u I. hrvatskom sklizalačkom društvu. Među eksponatima ističu se onovremene skije te album s Bučarova tečaja za učitelje gimnastike u Zagrebu izrađen za Milenijsku izložbu u Budimpešti 1896. godine koji sadrži prve fotografske snimke skijanja u Zagrebu i Hrvatskoj.⁴

Iz te cjeline, prolazeći kroz „startna vrata“ izložbe, posjetitelj započinje „slalom“ kroz povijest kluba i to od 20. studenog 1918. godine, datuma kada su Prva pravila Ski kluba Zagreb⁵ (izložena na izložbi) zavedena u službeni registar športskih društava tadašnje državne uprave, pa sve do današnjeg djelovanja kluba.

U sljedećoj temi - kolažiranjem medalja s natjecanja koje je klub organizirao; fotografija s prvih i drugih Zimskih olimpijskih igara 1924. i 1928. godine; povelje o proglašenju dr. Franje Bučara počasnim članom Ski kluba Zagreb 1926. godine⁶; karikature koju je u povodu obilježavanja desetogodišnjice kluba naslikala Anka Krizmanić⁷; biste povjesničara umjetnosti i urbanista Petra Knolla⁸ (dugogodišnjeg predsjednika kluba); reklamama objavljivanim u časopisima i knjigama; novinskim isječcima o otvaranju prve skakaonice na Sljemeni čiji je projektant Zvonimir Badovinac (također član kluba); skijaškim priručnicima među kojima prvi takav 1924. godine objavljuje Ivo Lipovšćak (suosnivač Ski kluba Zagreb) - izložba prezentira prva dva desetljeća djelovanja kluba.

Bilo je to vrijeme u kojem je skijanje postalo trend, premda se na skijanje odlazilo nedaleko Celja i u Veliki dol kod Samobora, jer je Sljeme u to vrijeme bilo teško pristupačno. To je argumentirano presnimcima fotografija jutarnje tjelovježbe zagrebačkih skijaša na brdu Kum kod Celja⁹ te skijaškog doma kluba otvorenog 1937. godine u Velikom dolu, o čijoj gradnji je izvještavao i tada popularan tjednik „Svijet“.¹⁰

„Najbolji klub izvan Slovenije“

Nakon što su uspostavljanjem NDH klubovi ukinuti, a športski život se odvijao unutar športskih društava, takva je organizacija zadržana i nakon uspostave nove države 1945. godine. To je razdoblje na izložbi prezentirano kroz natjecanje za značku fiskulturnika ZREN (Za republiku naprijed), model preuzet iz Sovjetskog Saveza, pa su i članovi kluba, primjerice poznati športski aktivist Viktor Šetina, sudjelovali u njemu.

Tako je u toj dionici izložbe, uz njegovu člansku iskaznicu Ski kluba Zagreb iz 1929. godine¹¹, izložena i njegova knjižica postignutih rezultata u spomenutom natjecanju u kojoj se, uz rezultate postignute u nizu športskih disciplina, vrednuje i „lična higijena“, „sudjelovanje u obnovi zemlje“ te „bacanje bombe“.¹²

Tu je izložen i presnimak novinskog članka o prvom tečaju za skijaše sudionike toga natjecanja koji je početkom 1947. godine vodio Nenad Heruc (predsjednik kluba početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća). Također budući predsjednik kluba, Artur Škutelj, 1946. godine dizajnira plakat za isto natjecanje¹³ kao i poštanske marke otisnute u povodu Dana fiskulturnika sredinom 1947. godine¹⁴.

Artur Škutelj bit će sredinom pedesetih godina prošloga stoljeća i nositelj izdvajanja Ski kluba Zagreb iz krila Športskog

društva Zagreb, pa su za izložbu iz Knjižnica grada Zagreba posuđene njegove autorske knjige o skijanju, kao i njegov autoportret te zviždalka i logaritamsko računalo (*Rechenschieber*) koje je, prema kazivanju njegova sina, u suradnji s nepoznatim gospodinom iz Slovenije osmislio i naručio od švicarskog proizvođača. Prema istome izvoru, riječ je o prvoj napravi za izračun vrednovanja rezultata skijaških skokova.

U istoj tematskoj cjelini, ali prostorno izdvojena, na lutki je izložena i športska odjeća posuđena od najstarijeg živućeg natjecatelja kluba - gospodina Vladimira Jakopčeka. Autentični „nec“ (pleteni oglavnik), „pumperice/pumphozne“ (hlače skraćene i stegnute do ispod koljena) i „štucne“ (pletene doko-ljenke), zajedno s cipelama za skijaško trčanje koje je osobno izradio 1953. godine kao postolar u Tvornici sportske opreme Predrag Heruc te skije za istu skijašku disciplinu izrađene u radionici Janka Lušina, čine dojmljivu izložbenu cjelinu. Uz nekoliko osvojenih nagrada, izložen je i zlatni lovor-vijenac koji je Jakopček dobio kao najuspješniji natjecatelj kluba 1962. godine.

Vrijeme šezdesetih godina 20. stoljeća u kojem je, sudeći prema jednom od naslova iz tadašnjih novina, Ski klub Zagreb bio „najbolji klub izvan Slovenije“, na izložbi je eksplicirano kroz niz fotografija sa skijaških natjecanja u kojima su sudje-lovale „zvijezde“ kluba - Stjepan Puhak, Davor Senci, Željko Orešković, Ratimir Škutelj, Tomica Lušin i Gizela Vukelić. Među brojnim izloženim memorabilijama i trofejima, treba istaknuti pokale Davora Sencija dodijeljene mu na državnom prvenstvu 1963. godine za osvojeno prvo mjesto u alpskoj kombinaciji, njegovu pletenu „kpicu“ koju je dobio kao nagradu za pobjedu na svom prvom natjecanju 1958. godine održanom na zagrebačkom Cmroku, dječje skije na kojima je u Trnju proskijao Željko Orešković, a koje su izložene zajedno s fotografijom na kojoj on (upravo na tim skijama) i Stjepan Puhak (na sličnima) u dječjačkoj dobi uče skijati spuštajući se s jednog od „hupsera“ nedaleko kuće.

U istoj su temi izložene i memorabilije Danijele Lušin te dvi-je nagrade dodijeljene njezinom bratu Tomici: pokal osvojen 1956. u orijentacijskom skijanju (izložen uz fotografiju s toga

natjecanja) te srebrni lovor-vijenac koji je kao drugi najbolji natjecatelj kluba dobio 1962. godine. Izložene su i fotografije „jednosedežnice“ na sljemenskoj Panjevini - puštenoj u promet 1954. te sljemenske žičare otvorene 1963. godine bez kojih, zasigurno, svi spomenuti skijaši ne bi postizali tako vrijedne rezultate.

Kada početkom sedamdesetih godina klub gubi natjecatelj-ski karakter zbog prelaska većine skijaša u druge zagrebačke klubove, Ski klubu Zagreb pridružuje se Skijaška škola Vihor te predsjednik kluba postaje Nenad Heruc. To je razdoblje prezentirano fotografijama iz života kluba toga vremena, knjiga koje objavljuje spomenuti predsjednik kluba, peharom Jelene Živković (danas Drinković) dodijeljenom za osvojeno prvo mjesto u Vihorovom natjecanju slalomašica do 8 godina održanom 1970. godine, ali i njezinim pokalom s Prvenstva Slovenije 1980. godine kada je u kategoriji starijih omladinki, na iznenađenje svih, pobijedila u spustu. Tu su i dva prestižna pokala Gorenje koji su u trajno vlasništvo kluba dospjeli osvajanjem istoimenog Kupa kroz šest skijaških sezona - od 1982. do 1987. godine, ali i medalje koje je tih godina osvajao Goran Broz.

Život kluba osamdesetih godina 20. stoljeća dokumentiran je i skijaškom opremom izloženom na krojačkim lutkama. Riječ je o kaci s kojom je Jelena Drinković pobijedila na spomenutom natjecanju u Sloveniji, puloverom s našivnicom na koju je apliciran tadašnji grb Ski kluba Zagreb, skijaškom jaknom i prslukom Ivana Drinkovića proizvedenima pod brendom Yassa VIS-a Varaždin, koji je u to vrijeme, kao i tvornica Elan, po povoljnijim cijenama prodavao športsku odjeću članovima kluba. Također je izložena i jedna od skijaških jakni izrađena oko 1985. godine specijalno za Ski klub Zagreb u poznatom zagrebačkom butiku košulja Man.

Pod hrvatskim stijegom

Vrijeme osamostaljenja Hrvatske i njezinih krovnih športskih organizacija početkom devedesetih godina 20. stoljeća „opredmečeno“ je na izložbi fotografijama iz toga vremena te startnim brojem i akreditacijskom iskaznicom Vedrana Pavleka sa Zimskih olimpijskih igara održanih u Albertvilleu 1992. godine. To je i vrijeme kada u klub kao trener dolazi Ante Kostelić, dovodeći i svoje potomke Janicu i Ivicu. Njihovo tadašnje djelovanje prezentirano je kroz pokal dodijeljen Ivici Kosteliću 4. veljače 1992. u Vratni Ricky (Slovačka) kada se prvi put svirala hrvatska himna na službenim međunarodnim športskim natjecanjima te pokalima „Pinocchio“ i „Topolino“ Janice Kostelić osvojenima u sezoni 1996./1997., a predstavljaju najprestižnije svjetske nagrade u dječjoj skijaškoj kategoriji. Klupski su rezultati dokumentirani nagradama osvojenim u to vrijeme.

Tema obrazlaže djelovanje kluba od 2000. godine do, mogli bismo reći, postavljanja izložbe. Tako su, među ostalim, uz velik broj fotografija s natjecanja i treninga, izloženi pokali dodijeljeni za deset „ulazaka“ članova kluba među prva tri mjesta u ukupnom poretku Croski kupa u sezoni 2017./2018., brončana medalja koju je Martin Drinković osvojio na međunarodnom natjecanju u Andori u veleslalomskoj juniorskoj konkurenciji 2001. godine te plaketa uručena Lari Broz kao najuspješnijoj starijoj kadetkinji Croski kupa u sezoni 2017./2018.

Prezentirana je i tzv. Masters ekipa koja okuplja natjecatelje starije od trideset godina te Akademija Janica i Ivica Kostelić,

kao i poznata Škola skijanja Ski kluba Zagreb čiji su voditelji bivši natjecatelji kluba. Ovom temom završava i „slalomski vožnja“ kroz drugi dio izložbe te se kroz uski prolaz, svojevrsan „cilj“, ulazi u njen prostorno znakovito odvojeni završni dio.

Taj dio predstavljao je jedan od najizazovnijih kustoskih zadataka na izložbi. Riječ je o temi unutar koje je trebalo eksplicirati djelovanje i skijaške rezultate te ukupan sportski doprinos najtrofejnijih članova kluba - Ivica i Janice Kostelić. Naime, iz mnoštva njihovih nagrada, memorabilija i priznanja trebalo se odlučiti što izložiti, jer sve spomenuto zahtijeva - ako ne zaseban muzejski postav - onda, barem, zasebnu i površinom veliku prostoriju nekoga muzeja. Stoga su za ovu izložbu odabrani samo oni eksponati koji predstavljaju sam vrh njihove natjecateljske karijere.¹⁵

Projektom Studija Kušan bio je predviđen omanji predprostor prije ulaska posjetitelja u završnu prostoriju izložbe. U tome su dijelu izložena dva ulja na platnu iz 2002. godine čiji je autor Josip Ferenčak. Ona su odabrana zato što je, na jednome, Ivica Kostelić prikazan u skijaškoj vožnji sa startnim brojem 64 pa je tom slikom „opredmećen“ do sada nedostignuti skijaški rezultat - osvojeno prvo mjesto s tako visokim startnim brojem (Aspen, 25. studenoga 2001.).

Na drugoj slici je u skijaškoj vožnji prikazana Janica Kostelić, ali s grbom Ski kluba Zagreb apliciranim na skijaško odijelo čime se ističe njezino članstvo u klubu. Tu je postavljena i tematska legenda, a sve kako se u sljedećoj prostoriji ne bi „opteretio“ izložbeni postav.

Tu su, u dvije vitrine, izloženi Veliki i Mali kristalni globusi, kao potvrda činjenice da su oni u tim skijaškim sezonama najbolje na svijetu „radili svoj posao“, medalje osvojene na Svjetskim prvenstvima, njihove Državne nagrade Franjo Bučar, kao najviše priznanje koje Republika Hrvatska dodjeljuje za iznimna postignuća i doprinos od osobitog značenja za razvoj športa u Republici Hrvatskoj, dokument o proglašenju Janice Kostelić počasnom građankom Grada Zagreba; njezina nagrada Laureus (športski Oscar) koja joj je dodijeljena u Barceloni 2006. kao najboljoj športašici godine, nagrade dodijeljene Ivici Kosteliću u „kulturnom“ Kitzbühelu gdje je Ivica bio najuspješniji kombinatorac s četiri pobjede u nizu i gdje je s ukupno 10 postolja treći najuspješniji skijaš u tom, svojevrsnom, skijaškom hramu.

Njihove olimpijske medalje, šest Janičinih i četiri Ivičine, izložene su u zasebnoj vitrini i predstavljaju krunu njihove karijere. Za njih je Ivica Kostelić, uz fotografiju snimljenu prigodom otvorenja izložbe 4. listopada 2018., na društvenim mrežama utipkao tekst u kojem navodi da ih i on prvi puta vidi sakupljene na jednome mjestu. Kako bi se istakle i osobe bez čijega doprinosa ne bi bilo Janičinih i Ivičinih briljantnih rezultata, izrađena je posebna vitrina u kojoj je izložen dio radnih dnevnika Ante Kostelića, a uz nju su kolažirana imena onih koji su, od doktora i fizioterapeuta, preko marketinških i menadžerskih stručnjaka, pa do serviseri i kuhara - barem dijelom - zaslužni za osvajanje izloženih nagrada.

Radionica Janka Lušina

Kao i u svakoj skijaškoj utrci, tako i na „izložbenoj skijaškoj stazi“ postoje dvije „prijelomnice“ na kojima je „postavljač“ pripremio „zamku“ te gotovo primorao posjetitelja da „izleti sa staze“. Riječ je o dijelovima u kojima se tematizira povijest izrade i prodaje skija u Zagrebu te, možda, najstarija europska

Posjetitelj se preko video projekcije, znakovito postavljene na izlazu s izložbe, upoznaje s više od 650 osoba koje su djelovale u Ski klubu Zagreb ispisujući priču o njegovoj povijesti

međugradska utrka skijaša. Spomenutu prvu temu reprezentira skija s utisnutim žigom švicarskog proizvođača skija Richarda Stauba, model Alpina, koju je oko 1915. godine proizveo upravo za dućan Mavre Druckera u Ilici 39 što se vidi po utisnutom natpisu ispod tvorničkog žiga: M. DRUCKER ZAGREB.

Uz ostalo, izložene su i skije te reklame za skije koje je po preuzimanju dućana 1920. godine prodavao njegov sin Harry preorijentiravši se, isključivo, na prodaju športske opreme. On je sredinom tridesetih godina u dvorištu Frankopanske 11 otvorio i radionicu za izradu skija, pa su izloženi i preslici dokumenata predani za dobivanje građevinske dozvole, a među njima je najzanimljiviji opis radione.¹⁶

Potrebno je istaknuti da je uz skije od masivnog drva iz vlastite radione Harry Drucker uvezio iz inozemstva i prve laminirane skije tipa Splitkein te su i one posuđene za izložbu. Tu su i skije te reklame za skijašku opremu prodavanu u dućanu Kovačić u Mesničkoj ulici.

Kao svojevrsan nasljednik Druckerove proizvodnje skija je radionica Janka Lušina na zagrebačkoj Trešnjevci, u Ogrizovićevoj 34. Uz nekoliko skija iz te radionice, izložena je i obrtnica Janka Lušina iz 1945. godine kao i istovremeni žig kojim je utiskivan radionički logo u prve skije tip ALPA - LUŠIN.

Drugu izdvojenu izložbenu cjelinu čine eksponati vezani uz međugradsku utrku skijaša Zagreba i Celja. Velelalomsko natjecanje, koje se održava do danas, rezultat je druženja skijaša iz Zagreba i Celja, poglavito na padinama brda Kum i Celjske kočice krajem dvadesetih godina prošloga stoljeća. Te su padine, kao i samoborske, Zagrepčanima bile dostupnije zbog blizine željeznice, pa je Ski klub Zagreb već 1927. godine na brdu Kum zakupio na pet godina kuću za smještaj svojih članova.

Tu su, uz članak iz tjednika Svijet s reportažom o prvoj utrci održanoj u organizaciji Ski kluba Zagreb na padinama Velikog

dola kod Samobora 1935. godine, izložene plakete i pokali izrađeni u povodu nekih jubilarnih utrka.¹⁷ Izložen je i pokal koji je Davoru Senciju dodijeljen kao pobjedniku jubilarne utrke održane 1965. godine zajedno s presnimkom biltena te utrke iz kojeg se pored organizatora, sudaca i sl. iščitava da su se, u kategoriji veterani, natjecali sudionici prve utrke iz 1935. godine Mladen Maravić, Lav Kalda, Rudolf Žingerlin i drugi.¹⁸

Kako bi se pojačao dojam autentičnosti izloženog sadržaja, na izložbi su korišteni i filmski zapisi. Unutar teme o popularizaciji skijaškog športa nakon I. Svjetskog rata, postavljeno je filmsko platno s projekcijom filma Oktavijana Miletića „Skijanje na Cmroku“ iz 1931. godine. Promišljenim postavljanjem projekcijskog platna u razinu „zasniježene“ hodne površine dobiven je dojam da poneki snimljeni zagrebački skijaš „doskijava“ u izložbeni prostor muzeja.

Nadalje, za potrebe eksplikacije teme o skijanju nakon 1945. godine, gdje je znatan dio posvećen natjecanju „fiskulturnika“ za značku ZREN, projicira se film Milana Katića „Snaga i mladost“ iz 1946. godine koji tematizira spomenuto natjecanje.¹⁹ Uz vitrinu u kojoj su izložene nagrade Stjepana Puhaka i Davora Sencija osvojene šezdesetih godina 20. stoljeća, montiran je ekran s projekcijom dijela dokumentarnog filma „120 godina skijanja u Zagrebu i Hrvatskoj“ koji potpisuje Milka Barišić.²⁰

Odobran je dio u kojem se elaborira to razdoblje, a o njemu uz ostale, kao jedni od tada ključnih sudionika, izjavama svjedoče i D. Sencija te S. Puhak.

K tome, u završnoj temi izložbe, unutar koje su prezentirane najznačajnije nagrade Janice i Ivice Kostelić, kao zamjena za tekstualnu legendu koja bi elaborirala njihovu športsku karijeru prikazuje se dokumentarni film Brune Kovačevića „Gnothi

seauton- Upoznaj samog sebe“ iz 2015. godine.²¹ Narativnim i emotivnim diskursom, film u velikoj mjeri doprinosi uzvišenoj atmosferi prostora u kojem su izložena materijalna svjedočanstva - gotovo nestvarnih - skijaških uspjeha Janice i Ivice Kostelić.

Koristeći podatke o članstvu dobivene od Ski kluba Zagreb izrađena je i video-projekcija s popisom identificiranih članova kluba od njegova osnutka do danas. Tako se u obliku odjavne špice filma na zaslonu televizora nižu imena svih klupskih predsjednika i počasnih predsjednika, članova predsjedništva i tajništva, natjecatelja po generacijama itd., a sve pod naslovom „Ovu priču ispisali su“.

Posjetitelj se preko projekcije, znakovito postavljene na izlazu s izložbe, upoznaje s više od 650 osoba koje su djelovale u Ski klubu Zagreb ispisujući priču o njegovoj povijesti. Priča je ispričana jezikom primarnog medija muzejske komunikacije²² - muzejskom izložbom koncipiranom u tematskim cjelinama koje kronološki i kontekstualno svjedoče o športskim događanjima održanim u organizaciji kluba, o sudjelovanju članova kluba u natjecanjima i gradnji skijaških objekata, njihovom angažmanu pri uvođenju novih tehnika skijanja na skijaškim

BILJEŠKE

- 1 Prvenstveno su to knjige Ratka Cvetnića i Zdenka Jajčevića (Cvetnić, Ratko: 110 godina skijanja u Zagrebu i Hrvatskoj: od prve skijaške udruge do danas, Pop & Pop: Zagrebački skijaški savez, Zagreb, 2004.; Jajčević, Zdenko: 100 godina skijanja u Zagrebu: 1894 - 1994, Zagreb: Zagrebački skijaški savez, 1994.) te doktorska disertacija kolege Boruta Batagelja (Batagelj, Borut: Izum smučarske tradicije: kulturna zgodovina smučanja na Slovenskem do leta 1941. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2009.). Dragocijeni izvor bio je i časopis Povijest sporta: građa i prilozi koji je od 1969. godine izlazio u izdanju Saveza za fizičku kulturu Hrvatske, a izlazi i danas kao dio časopisa Olimp Hrvatskog olimpijskog odbora.
- 2 Najiskrenije zahvale kolegici Đurđici Bojanić, umirovljenoj muzejskoj savjetnici Hrvatskog športskog muzeja bez čijeg angažmana u odabiru građe iz fundusa „njezina“ muzeja izložba ne bi obilovala brojnim „štiklecima“ i autentičnim svjedočanstvima najranijega djelovanja kluba.
- 3 Na ovome mjestu, među inima, treba istaći: Jelenu Drinković, Vladimira Jakopčeka, Tomislava Kušana, Danijelu i Tomicu Lušin, Željka Oreškovića, Stjepana Puhaka, Davora Sencija, Ratimira Škutelja, Ines Šulek te obitelj Kostelić.
- 4 Hrvatski školski muzej, Mf 121/34-35
- 5 Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-79: UOZV, SP 2362/1920
- 6 Hrvatski športski muzej, Inv. br. 6216
- 7 Muzej grada Zagreba, inv. br. MGZ-43177
- 8 Gliptoteka HAZU, MZ-8001
- 9 Preuzeto iz: Lav Kalda: Tempo: spust, slalom, veleslalom: aerodinamično skijanje, Zagreb: Knjižara Vasić i Horvat, 1938.
- 10 Svijet - ilustrovani tjednik od 26. prosinca 1936.
- 11 Hrvatski športski muzej, Inv. br. 4847
- 12 Hrvatski športski muzej, Inv. br. 7846
- 13 Grafička zbirka NSK: GZP 531/2000
- 14 HT muzej, PF-950-395abc
- 15 Dužni smo uputiti posebnu zahvalu Marici Kostelić, majci Ivice i Janice, koja se nesebično angažirala tijekom realizacije izložbe.
- 16 Državni arhiv u Zagrebu, HR-DAZG-10-GPZ-Obrtni odsjek, OBRT-II-6/1932, br. 80087/1937; HR-DAZG-1122, sig. 1019/1; HR-DAZG-1122, sig. 1019, br. 63443-III-1932
- 17 Posuđeni od Zagrebačkog skijaškog saveza
- 18 Bilten se čuva u arhivu Smučarskog kluba Snežak iz Celja.
- 19 Oba filma: Zbirka hrvatskih kratkometražnih filmova, HR-HDA-1387
- 20 Zahvaljujemo se Hrvatskoj radioteleviziji i Zagrebačkom skijaškom savezu u čijoj produkciji je snimljen što su nam ustupili film.
- 21 Zahvaljujemo se i Brunu Kovačeviću koji nam je ustupio pravo prikazivanja.
- 22 Dean, David: Museum Exhibition: Theory and Practice. London, New York: Routledge, 1996. Str. 3

stazama zagrebačke okolice, ali i o društveno-političkoj klimi određenog vremena.

Premda je njezino zatvaranje bilo najavljeno za 20. studenoga 2018. godine, zbog velikog zanimanja, trajanje izložbe produženo je do 13. siječnja 2019.